

Jak rumunská nová vlna na duhu zapomněla

Michaela Mottlová

V kontextu nejvýraznějších tendencí v současném rumunském filmu – rumunské nové vlně – bych se ráda soustředila na to, jak se rumunská filmová kultura vyrovnává s problematikou sexuálních menšin. Hlavním impulzem pro mě byl 10. ročník queer festivalu Mezipatra, který právě proběhl českými kiny. Spektrum filmů bylo opět široké, již pravidelně jsou v něm zastoupeny filmy i ze zemí, kde je stále pohled na sexuální menšiny velice negativní a netolerantní, jakými je Polsko či Izrael. Dramaturgie festivalu ovšem tradičně opomenula filmy ze zemí Balkánu, a tedy i rumunskou kinematografii, jejíž výrazný vzestup (jak kvantitativní, tak kvalitativní) v posledních letech lze dokumentovat hojným zastoupením na jiných filmových festivalech a řadou získaných ocenění.

Proč rumunská nová vlna přichází až teď?

„Nové vlny“ jednotlivých národních kinematografií se od sebe liší právě tak, jak se od sebe liší jednotlivé kultury. Časově se tato hnutí objevují již od 50. let 20. století po celém světě. Pravděpodobně stále nejmladší filmovou novou vlnou je právě ta rumunská. Na rozdíl od velkého boomu nového filmu v 60. letech, který postihl velkou část (nejen) evropských zemí, v Rumunsku v tomto období nevzniklo žádné hnutí, které by mohlo být nazváno novou vlnou. O talenty sice nebyla nouze, ovšem jejich názorová, estetická i věková různorodost byla příliš velká, než aby mohly vznikat společné projekty a daly by se formulovat společné postoje.

Tato absence v době před pádem komunistického režimu ovšem má své důsledky. Pokud v Evropě vznikaly nové vlny jako alternativa či kritika oficiálních proudů, v Rumunsku se tak systematicky nestalo. Mladá generace má však potřebu se s obdobím jejich rodičů vyrovnat po svém.

Po roce 2000 se začaly po dlouhé odmlce, která byla způsobena skoro smrtelnou krizí rumunské kinematografie, ozývat režiséři, kteří mají o letech minulých odlišné mínění. Za první takový film lze považovat *Zboží a prachy* Cristia Puiu z roku 2001, pojem se ale spíše vyslovoval později až s filmy Cristiana Mungia *Západ* (2001) a *4 měsíce, 3 týdny a 2 dny* (2007), Cornelia Porumboia *12:08 východně od Bukurešti* (2006), či *Smrt pana Lazaresca* (2005) Cristi Puiu.

Rumunskou novou vlnu lze definovat z velké části tematicky. Tvůrci se vrací specifickým způsobem k minulosti (buď přímo, nebo skrze pozů-

statky socialistické morálky v postkomunistické společnosti), kterou mladí Rumuni znají z filmů tvůrců často spjatých ještě s bývalým režimem. Nová vlna vyhledává osud jedince, jenže se prodírá složitou socio-politickou realitou. Jejich postavy nehýbou dějinami, jsou to naopak lidé toužící po naplnění svých snů navzdory zákazům, nesvobodě, byrokracii a nepřijímání druhých. Ve srovnání s jemným a nostalgickým pohledem tvůrců retrospektivních dramát a komedií (české *Pelíšky*, *Pupendo*, německé *Good bye, Lenin!*), kteří pohlízejí na minulost s nostalgií a dojetím nad „hezkou lidskou dušičkou“, rumunští tvůrci cítí potřebu vyslovit se k tématům, o nichž se dříve nemluvalo. Humor se v tomto přístupu neztrácí, ale je často mrazivý a velice černý.

Přestože je zde vytvořen prostor pro otevření dalšího tabu – problematiky sexuálních menšin, v rámci celovečerních filmů lze mluvit jen o jediném díle nové vlny, které se o homosexualitu zajímá. Je jím film *Legături bolnăvicioase* (*Chorobné známosti*) z roku 2006. Do české distribuce se film nedostal, v roce 2006 byl však uveden na MFF v Karlových Varech. Pro jeho realizaci bylo zapotřebí koprodukce s Francií. Proč? Jako většina postkomunistických zemí, i Rumunsko se k homosexualitě staví stále velice konzervativně. I když od roku 2000 se situace podle nezaujatých pozorovatelů výrazně zlepšila i díky úplné dekriminální homosexualitě

Záběr z filmu Smrt pana Lazaresca (Moartea domnului Lăzărescu, 2005)

téhož roku a následnému schválení antidiskriminačního zákona, legislativní změna očividně nestačí. Ze zprávy, kterou v březnu zveřejnila Agentura Evropské unie pro základní lidská práva, vyplývá, že Rumuni jsou stále nejméně tolerantní občané EU v otázce vztahu k homosexualitě. I to je důvod, proč rumunští filmaři, pokud chtějí natočit film s LGBT tematikou, musí se obrátit na finanční podporu ze zahraničí, protože mimo komunitu se předpokládá mizivý zájem publika. Je zarážející, že i dvě největší rumunské queer kulturní akce Gay Film Night a GayFest již několik let uvádějí celovečerní tematické filmy, ovšem ani jeden tuzemský. Stále přetrvávající netoleranci vůči sexuálním menšinám ovšem podporuje i protest hlavy ruské pravoslavné církve z listopadu 2003 proti jmenování homosexuála biskupem episkopální církve v USA. Hlas největší pravoslavné církve na světě měl jistě velký vliv, zejména hlásí-li se k pravoslaví podle statistik kolem 87 % obyvatel Rumunska a jen 0,1 % je bez vyznání.

Hlavním důvodem, proč filmy s LGBT tematikou v Rumunsku prakticky nevznikají, není nedostatečný prostor poskytovaný trendy v současné rumunské kinematografii, ale spíše stále silné konzervativní pnutí, jehož zdrojem je jednak pravoslavná církev, jednak i vžitá kulturní stereotypy, přetrvávající z minulosti, které rozbije šok nebo rozmělní čas.

Seznam citovaných filmů:

12:08 východně od Bukurešti (A fost sau n-a fost?, Corneliu Porumboiu, Rumunsko, 2006)

4 měsíce, 3 týdny a 2 dny (4 luni, 3 săptămâni și 2 zile, Cristian Mungiu, Rumunsko, 2007)

Good bye, Lenin! (Wolfgang Becker, Německo, 2003)

Chorobné známosti (*Legături bolnăvicioase*, Tudor Giurgiu, Rumunsko, 2006)

Pelíšky (Jan Hřebejk, ČR, 1998)

Pupendo (Jan Hřebejk, ČR, 2003)

Smrt pana Lazaresca (Moartea domnului Lăzărescu, Cristi Puiu, Rumunsko, 2005)

Západ (Occident, Cristian Mungiu, Rumunsko, 2001)

Odkazy:

DUTA, Mircea Dan (2009): Rumunská nová vlna <http://www.rumunskoprovas.cz/ru2/index.php?doc=25> (ver. 5. 11. 2009)

KŘIPAČ, Jan (2007): Rumunská nová vlna <http://old.fantomfilm.cz/?type=article&id=538> (ver. 5. 11. 2009)